

DOI 10.31558/2519-2949.2019.3.2

УДК 352.07(477.82):94"1921/1939"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8132-1935>**Бортнікова А. В., Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки**

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ В МІЖВОЄННИЙ ЧАС

Здійснено аналіз змісту політики польської влади щодо організації самоврядування в містах Волинського воєводства у міжвоєнний період, особливостях «волинського експерименту» Г. Юзевського. Інститут самоврядування на Волині під час перебування її західних територій в складі Польської Республіки в 1919–1939 рр. на початковому етапі свого становлення наслідував традиції магдебурзького права. На початку 1930-х рр. його реорганізовано відповідно республіканського ладу держави. Міське і повітове самоврядування у Волинському воєводстві було не лише засобом адміністративного управління на місцях, а й важливим чинником суспільно-політичного життя країни. З геополітичних і стратегічних міркувань польський уряд прагнув перетворити прикордонне з СРСР воєводство на зону, вільну від гострих соціальних та міжетнічних конфліктів. Попри наявність демократичних принципів і процедур формування та діяльності органів самоврядування в містах, достатньо широке коло їхніх повноважень, рівень політичної суб'єктності місцевого самоврядування на Волині загалом свідомо зведено до мінімуму, а з боку влади забезпечено пильний контроль для того, щоб не допустити їх надмірної політизації й перетворення Волині на арену політичної боротьби за національне визволення.

Організація самоврядування на Волині розглядається в органічному зв'язку з діяльністю Г. Юзевського, який був волинським воєводою в 1928–1938 рр. та проведенням ним «волинського експерименту», органічною складовою якого була концепція відмежування Волині від політичних впливів Східної Галичини. Матеріали статті базуються на широкому використанні матеріалів тогочасної преси – газет «Народний вісник», «Українська нива», «Волинське слово».

Ключові слова: Волинське воєводство, Польська Республіка, самоврядування в містах, Г. Юзевський, волинський експеримент, Волинське українське об'єднання, політична суб'єктність місцевого самоврядування.

Адміністративно-територіальна реформа, що триває в Україні, актуалізує вивчення історичного досвіду організації місцевого самоврядування на українських землях, що тимчасово перебували у складі інших держав. Перша світова війна, національно-демократичні і соціалістичні революції, розпад європейських імперій та виникнення незалежних держав призвели до нової геополітичної реальності, зокрема утворення Польської Республіки (Другої Речі Посполитої), у складі якої опинилися українські землі, що належали до так званого Південно-Західного краю Російської імперії. Суспільні відносини у відродженій республіці визначали поліконфесійність, національна строкатість, паралельне існування різних соціокультурних традицій. Польська держава сприймалася українцями як така, що відірвала їх від Батьківщини, зумовила їхнє важке життя, що, своєю чергою, підживлювало націоналістичні та іредентистські настрої.

Нова польська влада мала продемонструвати переваги демократичного республіканського ладу Польщі над імперським політичним режимом, що його уособлювала царська Росія як «тюрма народів». Йшлося «не лише про декларування в конституції громадянської рівності незалежно від походження й “самості” індивіда, а й реалізацію цього принципу на практиці» [1, с. 6]. Міське самоврядування як суспільно-політичний інститут на конституційному рівні у Польській Республіці закріплено в Конституціях 1921 і 1935 рр.

Метою статті є розкриття змісту політики польської влади щодо організації самоврядування в містах Волинського воєводства у міжвоєнний період, особливостей «волинського експерименту» Г. Юзевського.

Серед праць, присвячених аналізу місцевого самоврядування у Волинському воєводстві слід відзначити доробок таких вітчизняних науковців як Р. Давидюк, Ю. Крамар, М. Кучерепа, Г. Малєончук, Я. Мартинюк. Із останніх публікацій за темою статті надзвичайно цікавим і корисним є видання спогадів Г. Юзевського: «Юзевський Г. Замість щоденника», що вийшла у Луцьку 2017 р. Водночас проблема політичної суб'єктності інститутів самоврядування в містах Волинського воєводства належного висвітлення не отримала.

Фактичною підставою для становлення польських органів влади на Волині стало введення у травні 1919 р. до міста загону польських військ. У вересні 1919 р. на приєднаних землях утворюється Волинський адміністративний округ (Володимирський, Ковельський, Луцький, а також Дубенський, Рівненський, Кременецький, Острозький, Заславський і Звягельський повіти). Адміністративним (окружним) центром округу спочатку визначено Ковель, а з 20 листопада – Луцьк [2, с. 54]. У роки формування Польської Республіки система органів державної влади й управління на місцях поєднувалася з успадкованими від литовсько-польських часів і шляхетської Речі Посполитої інститутами самоврядування міщанської спільноти в містах – міськими радами та магістратами.

Діяльність інституту міського самоврядування у Волинському воєводстві започатковано низкою нормативно-правових актів. Порядок його організації визначили, зокрема «Декрет про міське самоврядування» Начальника держави Ю. Пілсудського від 4 лютого 1919 р., Тимчасове розпорядження Генерального комісара східних земель від 27 червня 1919 р. «Про тимчасову міську постанову», «Розпорядження Генерального комісара Східних земель» від 14 серпня 1919 р. тощо.

У червні 1919 р. розпорядженням Генерального комісара східних земель визначено засади проведення тимчасових виборів до міських рад. Тимчасові міські ради, обрані на підставі цього документа, мали діяти до 1 липня 1922 р. Участь у виборах була загальною, починаючи з 21-літнього віку. Пасивне виборче право встановлено з 25 років. Існували цензи осілості (10 місяців) та грамотності (вміння читати й писати будь-якою мовою). Луцьк у 1919 р. належав до категорії міст із кількістю жителів від п'яти до 25 тис., відповідно до міської ради входило 24 радних [2, с. 56].

Політико-правовий статус міської гміни у декреті визначено як «самоврядну й одночасно територіальну і публічно-правову одиницю» з власними і делегованими повноваженнями [3, с. 161, 162]. До гміни належали жителі, які проживали там не менше шести місяців. Члени гміни мали право брати участь у гмінних виборах, обіймати уряди тощо. Там також визначено основні напрями діяльності міських гмін, спрямованих на виконання справ, що стосувалися насамперед матеріального добробуту, розвитку духовного життя і здоров'я її жителів [3, с. 162].

До компетенції міської ради належали переважно господарські й фінансові справи, питання розподілу майна і доходів, надання громадянства, регуляторні функції, зокрема затвердження планів забудови гміни, змін її території, контролю над міськими надходженнями і правдивістю їхніх рахунків, виборів президії ради й членів магістрату. У випадку необхідності рада мала право видавати власні постанови. Вона також мала право передавати розгляд окремих справ спеціальним комісіям, вибраним зі свого складу.

Управлінським і виконавчим органом міської гміни був магістрат. До його компетенції належало: виконання рішень ради; управління майном і проведення його інвентаризації; управління комунальними і приватними підприємствами; укладання міських бюджетів, попереднє обговорення яких мало бути поданим до міських рад не пізніше, ніж за три місяці до початку бюджетного року; управління надходженнями і видатками через розподіл податків і повинностей відповідно до ухвали міської ради; звернення до суду і відповідальність перед судом у справах гміни; контроль над міськими чиновниками в містах, їх звільнення і заміна; складання для міської ради звітів щодо власної діяльності і підвладних їй органів, а також звітів щодо виконання бюджету, стану маєтностей і установ гміни тощо.

Декрет про міське самоврядування регламентував також склад, структуру, повноваження магістрату. У «виділених» містах до складу магістрату входили президент, віце-президент і лавники, в інших містах – бурмистр, його заступник і лавники. Бурмистр і заступник утворювали президію магістрату. Кількість лавників установлювала міська рада, проте їх не мало бути більше 10 % кількості радних. Члени магістрату отримували сталу заробітну плату з міського бюджету. Президія магістрату брала на себе зобов'язання читати й писати польською мовою [3, с. 166].

Після утворення 1921 р. Волинського воєводства державна адміністрація на рівні воєводства мала двоступеневу структуру, де органами першої інстанції були повітові староства, які очолювали старости, а другої – воєводські управління на чолі з воєводами [4, с. 96]. У новоствореному

воєводському управлінні почав функціонувати окремий відділ самоврядування, який здійснював загальний нагляд, організовував вибори до сеймиків та повітових союзів самоврядування, затверджував їх статuti, а також ухвалював рішення про їхній розпуск. Цій інституції також належало право вирішення дисциплінарних справ, а також розгляд скарг різних установ та інституцій місцевого самоврядування. Певним чином у частині регулювання діяльності міського самоврядування цей орган виконував функції подібні до функцій губернського з міських справ присутствія Волинської губернії, що діяли в Російській імперії.

З 1 липня 1924 р. у зв'язку з тим, що Луцьк виведено з повітового підпорядкування, інстанцією, яка контролювала органи самоврядування в місті, став воєвода. Посаду бурмістра скасовано, а воєводський адміністративний центр очолив президент міста.

Організація самоврядування в містах Волині перебувала під пильним контролем державної влади. Нагляд за самоврядуванням в містах не виділених з повітів в першій інстанції здійснювали інституції повітової влади, в другій – міністр внутрішніх справ. Над містами, виділеними з повітів – міністр внутрішніх справ. Міністр внутрішніх справ мав право розпускати сеймики й повітові відділи, а також затверджувати ухвали органів самоврядування, що стосувалися їхньої статутної діяльності. На рішення міністра внутрішніх справ в обох випадках дозволена апеляція до Вишого суду. Однак, не зважаючи на досить широку компетенцію міністра щодо місцевого самоврядування, значний вплив на місцеве самоврядування мав воєвода.

Зокрема, воєвода мав право призначати бурмістрів та їх заступників у випадках, коли цього не змогли зробити на місцях. Так, за повідомленням преси, восени 1927 р. волинський воєвода призначив на посади бурмістрів терміном на один рік в містах Ковелі та Здолбунові, а на посади віце-бурмістрів в містах Ковелі, Дубно, Луцьку та Рівному жителів відповідних міських гмін [5].

Міське і повітове самоврядування у Волинському воєводстві було не лише засобом адміністративного управління на місцях, а й важливим чинником суспільно-політичного життя країни. З геополітичних і стратегічних міркувань польський уряд прагнув перетворити прикордонне з СРСР воєводство на зону, вільну від гострих соціальних та міжетнічних конфліктів.

Справа у тому, що становлення Польщі відбувалося в умовах політичного суперництва прихильників еволюційного й швидкого радикального шляхів інтеграції українських земель та їх населення до польського суспільства, які репрезентували відповідно пілсудчики й націонал-демократи (ендеки). Позиція з національного питання партії національних демократів, яка протиставлялася поміркованим поглядам Ю. Пілсудського, здобула підтримку серед частини титульної нації. Її антиукраїнська позиція та неприхована упередженість до євреїв значно ускладнювали питання міжнаціонального діалогу [6, с. 12].

Особливого значення у цьому контексті набувало утворення на теренах Волині аполітичного за своєю сутністю та функціями інституту самоврядування, який мав би відігравати роль регулятора складних міжнаціональних відносин [7, с. 320]. Відповідно, одним із головних завдань центральної влади, яка покладалася на воєвод, – не допустити надмірної політизації місцевого самоврядування. У регіонах із компактним проживанням автохтонного, переважно українського населення, це могло призвести до непередбачуваних для влади наслідків.

Улітку 1927 р. проходили вибори в органи самоврядування в сільських і міських гмінах, яких не проводилося з 1921 р. Відповідно у місцевій пресі розгорнулася пропагандистська кампанія, спрямована проти політизації місцевого самоврядування. У передовій статті провладної луцької газети «Народний вісник» з промовистою назвою «На господарський шлях» у травні 1927 р. акцентовано увагу на тому, що в самоврядуванні «не виникають загальнодержавні справи, котрі не раз викликають політичну боротьбу, навпаки: самоуряд виставляє місцеві господарчі справи, завданням котрих – піднести загальний добробут. Тут немає місця політичній боротьбі, а, навпаки, тут слід прямувати до кооперації й найміцнішої співпраці всіх чинників» [8].

У червневому номері згаданої газети «Народний вісник», знову порушено питання деполітизації органів місцевого самоврядування на Волині. У редакційній статті «Напередодні виборів» наголошувалось на тому, що «гмінні вибори – це не політична справа, що ті, котрих виберете, жодної політичної роботи не будуть робити, бо це не їхня справа та право. Самоврядування повинно працювати виключно в господарчо-суспільному інтересі всього місцевого населення, без огляду на його народність та віросповідання, в напрямку піднесення його культури та добробуту. Йдучи до самоврядних виборів, необхідно забути про партійно-політичні гасла й інтереси. Маєте вибрати добрих господарів гмінного майна, людей світлих, розумних і чесних, а не політиків, які вислуговуються цій чи іншій партії» [9].

Організацію самоврядування на Волині неможливо розглядати поза діяльністю Г. Юзевського, який був волинським воєводою в 1928–1938 рр., та проведенням ним «волинської політики» («волинського експерименту»). Її основні положення накреслено ним під час наради керівників східних воєводств Польщі у грудні 1929 р. Там ішлося про інтеграцію приєднаних до Польщі українських земель не шляхом денационалізації українців, а через процес «взаємного проникнення обох культур і насичення українських національних елементів відповідними польськими» [10, с. 26]. У програмі передбачена можливість залучення українців до участі у законодавчих органах Другої Речі Посполитої, місцевих адміністраціях, в інститутах самоврядування, кооперативних організаціях тощо.

Як писав у своєму щоденнику Г. Юзевський, на цьому шляху, «моїми ворогами й ворогами Волині були комуністи. Мав справу з радянською Москвою. Вона не спускала очей з Волині. Ідеться про постійні диверсії. Москва вигнала власну “модель України” й не сприймала жодних інших. ...Ворогом був український націоналізм Східної Малопольщі. Він пронизував Волинь уздовж і впоперек, “завойовував” її. ... Ворогом, який особливо нервував, була польська ендецька ментальність, тобто Стронніцтво народове...» [11, с. 135]. Натомість воєвода мав розуміння й підтримку з боку Ю. Пілсудського.

За словами волинського воєводи, у становленні волинської реальності важливим елементом було самоврядування. Відповідно до засад «волинської політики» у межах наявних можливостей, «я робив усе для того, аби самоврядування було самоврядуванням, крокувало в ногу з життям, реагувало на його потреби. Крім економічних справ, надзвичайно важливих для Волині, ішлося також про польсько-українську співпрацю й співіснування, аби поляки та українці в солтиствах, гмінах, повітових сеймах почувалися комфортно, господарями, впливали на перебіг подій, визначали ситуацію, щоб не було привілейованої й непривілейованої національності. Так зароджувався самоврядний патріотизм, позначений впливом місцевого клімату» [Там само, с. 147].

Органічною складовою частиною «волинської політики», що її запропонував Г. Юзевський, була концепція відмежування Волині від політичних впливів Східної Галичини. Обставиною, яку слід брати до уваги передовсім, наголошував він, – «безпосереднє сусідство Волині зі Східною Малопольщею – світом польсько-українським, проте відмінним від Волинського. Тут панували інша система, австрійські традиції і войовничо налаштований польський та український націоналізм» [Там само, с. 55].

Оскільки галицький рух мав яскраво виражене національно-патріотичне спрямування, то волинський воєвода закономірно вважав, що міцні контакти волинських і галицьких українців створюють небезпеку для Польщі. Так народжувалася доктрина «Сокальського кордону» (частина колишнього кордону між Австро-Угорщиною та царською Росією до Першої світової війни; після Ризької угоди він відділив Волинське воєводство від Львівського і Тернопільського). Означена доктрина незабаром стала визначальним чинником українсько-польських відносин на східних теренах Польської республіки у міжвоєнний період.

Цікаву оцінку природи «Сокальського кордону» дає газета «Волинське слово». У передовій статті «Дещо про Сокальський кордон» ідеться, що «Сокальський кордон не повстав би ніколи, коли б галицький провід своєчасно ... зрозумів, що Волинь становить відмінний терен з погляду психічного, релігійного, культурного й господарчого і що тут не можуть бути застосовані ті самі методи політики й тактики, що й в Галичині, тим більше, що й в останній вони дали жалюгідні наслідки» [11]. Як писав у своєму щоденнику Г. Юзевський, «Волинський світ був інший, мав свої цінності й можливості, більш наближені до Полісся, Новгородщини, Віленщини. Разом вони становили єдиний край, прикрашений регіональними реаліями, формували спільну “кресовість”, відмінну від галицької. ... Волинь була православна – у Малопольщі панувала унія» [10, с. 56, 57].

Проведенню політичної лінії Г. Юзевського на Волині сприяло утворення у червні 1931 р. громадсько-політичної організації – Волинське українське об'єднання (ВУО) та його друкованого органу «Українська Нива», (згодом «Волинське слово»). Зокрема у Декларації, прийнятій на установчому з'їзді ВУО 29 червня 1931 р., наголошувалося, що український народ захищав і захищатиме регіональні цінності Волині й бере активну участь у її розбудові «територіального самоуряду» і виборах до «міських самоурядів», а громадянство обох народів спільно творять відповідні об'єднання. Під час виборів до законодавчих палат Польщі українське населення, «не вагаючись, свідомо голосувало за мішаний список Безпартійного блоку, на якому поруч з польськими діячами стояли українські, що були вірні як загальноукраїнським ідеалам, так і регіональним українським засадам життя Волині, тим засадам, що виходять з самої істоти мирного співжиття двох братніх народів у межах однієї спільної держави» [13, с. 172].

Засновники ВУО ідентифікували об'єднання як позапартійне. Як ішлося в одному із номерів газети «Українська Нива», «ВУО є безпартійним українським об'єднанням, що має лише одну орієнтацію на власні сили української нації» [14]. За оцінкою деяких волинських науковців, створення цього об'єднання не можна оцінити однозначно. З одного боку, поява ВУО відкрила новий напрям національно-конструктивної праці, легальної форми боротьби за свої права. З іншого – ця організація була елементом «волинської політики» Г. Юзевського і об'єктивно порушувала єдність українського національного руху, чим завдала йому відчутної шкоди [15, с. 26].

Роль гаранта аполітичності місцевого самоврядування на Волині мала відіграти воєводська рада, створена на основі розпорядження Президента Польської республіки від 10 січня 1928 р. До її складу входили представники повітових сеймиків і так званих виділених міст, до яких відносився й Луцьк. Її головними завданнями були керівництво інвестиційною політикою держави на території краю, розроблення планів розвитку воєводств, а також контроль за функціонуванням органів самоврядування з правом затвердження їхніх бюджетів. Утворення окремого інституту під керівництвом воєводи мало сприяти інтеграції державної адміністрації і самоврядування [16, с. 81].

З кінця 1920-х рр. за ініціативи Г. Юзевського у більшості міст Волині виставлявся єдиний список кандидатів до міських рад, попередньо узгоджений з воєводським управлінням і старостами. Таким чином, магістрати та міські ради опосередковано потрапляли під контроль державної адміністрації. Показово, що з 284 мандатів на виборах до міських самоуправ у 1934 р. 202 мандати – отримали представники Безпартійного блоку співпраці з урядом, 72 – єврейські політичні партії і жодного – з представників українських національних партій та організацій [7, с. 321].

23 березня 1933 р. прийнято постанову Ради міністрів Другої Речі Посполитої «Про часткову зміну устрою територіального самоврядування». За її положеннями, самоврядування ставало допоміжною інституцією у здійсненні політики державної влади. У містах розпорядчим органом визнавалася міська рада, а виконавчим – міське управління, яке до того часу мало назву магістрат. Здійснено поділ на професійних і непрофесійних діячів самоврядування. У Луцьку кількість обранців до міської ради збільшувалося до 32 осіб; каденція депутатів тривала п'ять років. Постанова розширила повноваження контролюючих органів, яким для міського самоврядування був воєвода: він затверджував вибори президента міста, завіряв рішення міської ради і магістрату, мав право розформувати і раду, й міське управління [2, с. 57, 58].

Науковий інтерес викликає оцінка місцевого самоврядування, яке давали йому сучасники. У статті «Самоуряд і громадянство» у громадсько-політичному тижневику «Волинське слово» у липні 1938 р. ішлося, що «самоуряд в Речі Посполитій має подвійний характер: з одного боку, він опікується громадськими справами на даному терені, як і громадськими грошима, будучи залежний від громадської opinii (думки – *авт.*), що може бути вдоволена чи невдоволена керуючими самоуправними органами, а значить приневолює їх рахуватися з настроями населення; з другого боку, в досить широкому обсязі самоуряд заступає державну адміністрацію, що узалежнює його від того чи іншого політичного спрямування органів влади. Ця своєрідна подвійність ролі самоуряду є причиною того, що дуже важко знайти рівновагу поміж одним і другим моментом, оскільки перевага громадських інтересів доводить часто до розходження з інтересами державної адміністрації, а перевага впливів останньої допроваджує самоуряд до розходження з інтересами населення» [17].

Таким чином, організація самоврядування у волинських та інших містах Польської Республіки тяжила до державницької концептуальної моделі. Її особливістю було те, що воно успадковувало не російсько-царську модель організації самоврядування в містах, яку запроваджено Городовими положеннями 1870 і 1892 рр., а на початковому етапі свого існування (до березня 1933 р.) – Речі Посполитої, де панувало магдебурзьке право. Поряд з існуванням рад, магістратів та їх урядників (бурмістрів, радних та лавників), водночас, в органах самоврядування відбулися принципові зміни щодо їх організації та діяльності: відійшов у минуле принцип становості й корпоративізму, поєднання власності та влади, органи міської влади чітко поділено на представницькі/розпорядчі й виконавчі. Місцеве самоврядування позбавлено функцій суду, який становив наразі окрему гілку влади.

Отже, місцеве самоврядування, попри його практичне завдання управління місцевими справами, ставало одним із інструментів вирішення надскладних суспільно-політичних проблем. Оскільки в Польщі проголошено республіку, вибори до органів самоврядування ставали вільними, загальними, рівними, прямими зі збереженням таємності голосування. Водночас, демократизм діяльності органів місцевого самоврядування поєднувався з пильним контролем з боку державних

інституцій. Маємо підстави вважати, що самоврядування у волинських містах було міцно вплетено у структуру державних органів. Цього вимагало й завдання мирного і, наскільки це було можливим, безконфліктного інтегрування приєднаних до Польщі українських територій, оскільки більшість населення Волинського воєводства склали етнічні українці. Велика роль у проведенні такого курсу належить волинському воєводі Г. Юзефському.

Перспективним вбачається дослідження ролі органів місцевого самоврядування у здійсненні гуманітарної політики на Волині.

Бібліографічний список:

1. Бунечко С., Гон М., Постельжук О. Конкуруючі «чужі» в державі, що націоналізується: природа соціально-економічних суперечностей і конфліктів у Другій Речі Посполитій. Рівне: О. Зень, 2015. 191 с.
2. Малєончук Г. О. Нормативно-правові засади функціонування органів влади та місцевого самоврядування у Луцьку в 1919–1939 рр. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 2013. № 21. С. 53–60.
3. Dekret o samorządzie miejskim. 4 lutego 1919 r. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1919. № 13. Poz. 140. S. 161–171. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19190130140/O/D1919014> (дата звернення: 12.05.2017).
4. Крамар Ю. В. Організація, структура та принципи функціонування польського адміністративного апарату на Волині у міжвоєнний період. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 2010. № 22. С. 95–100.
5. Українська Нива. 1928. № 85.
6. История Центрально-Восточной Европы / пер. з фр.: М. Ю. Некрасов, А. Ю. Кравчинский, И. А. Эгипти. Санкт-Петербург: Евразия, 2009. 1120 с.
7. Мартинюк Я. М. Особливості та результати проведення виборів до органів самоврядування Волинського воєводства в 1920–30-х рр. *Гурджіївські історичні читання*. Київ, 2013. Вип. 6. С. 320–323.
8. Народний вісник. 1927. Луцьк. 12 трав.
9. Народний вісник. 1927. Луцьк. 2 черв.
10. Кучерепа М. М. «Рідкісний поміж поляків тип джентельмена» (Ян Генрик Юзевський). *Юзевський Г. Замість щоденника*; пер. Ю. Васейко; вступ. ст. М. Кучерепа; післяслово М. Запура; за заг. ред. М. Кучерепа. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. С. 4–44.
11. Юзевський Г. Замість щоденника; пер. Юлії Васейко; вступ. ст. М. Кучерепа; післяслово М. Запура; за заг. ред. М. Кучерепа. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 168 с.; іл.
12. Волинське слово. 1938. 25 серп.
13. Декларація Волинського українського об'єднання, прийнята на установчому з'їзді ВУО 29 червня 1931 р. *Кучерепа М., Давидюк Р. Волинське українське об'єднання (1931–1939): монографія*. Луцьк: Надстир'я, 2001. С. 171–175.
14. Українська Нива. 1931. № 24.
15. Кучерепа М. М., Давидюк Р. П. Волинське українське об'єднання (1931–1939): монографія. Луцьк: Надстир'я, 2001. 420 с.
16. Мартинюк Я. М. Повітові сеймики й органи територіального самоврядування на Волині в міжвоєнний період. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 2010. № 1. С. 77–81.
17. Волинське слово. 1938. 31 лип.

References:

1. Bunechko S., Gon M., Postel'zhuk O. Konkurujuči «chuzhi» v derzhavi, shho nacionalizujet'sja: pryroda social'no-ekonomichnyh superechnostej i konfliktiv u Drugij Rechi Pospolytij. Rivne: O. Zen', 2015. 191 s.
2. Maleonchuk G. O. Normatyvno-pravovi zasady funkcionuvannja organiv vlady ta misceвого samovrjaduvannja u Luc'ku v 1919–1939 rr. *Naukovyj visnyk Shidnojevropejs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Lesi Ukrai'ny. Istorychni nauky*. Luc'k, 2013. № 21. S. 53–60.
3. Dekret o samorządzie miejskim. 4 lutego 1919 r. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1919. № 13. Poz. 140. S. 161–171. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19190130140/O/D1919014> (data zvernennja: 12.05.2017).
4. Kramar Ju. V. Organizacija, struktura ta pryncypy funkcionuvannja pol's'kogo administratyvnogo aparatu na Volyni u mizhvojennyj period. *Naukovyj visnyk Volyns'kogo nacional'nogo universytetu imeni Lesi Ukrai'ny. Istorychni nauky*. Luc'k, 2010. № 22. S. 95–100.
5. Ukrai'n'ska Nyva. 1928. № 85.
6. Istoriija Central'no-Vostochnoj Evropy / per. z fr.: M. Ju. Nekrasov, A. Ju. Kravchinskij, I. A. Jegipti. Sankt-Peterburg: Evrazija, 2009. 1120 s.
7. Martynjuk Ja. M. Osoblyvosti ta rezul'taty provedennja vyboriv do organiv samovrjaduvannja Volyns'kogo vojevodstva v 1920–30-h rr. *Gurdzhii'vs'ki storychni chytannja*. Kyi'v, 2013. Vyp. 6. S. 320–323.
8. Narodnyj visnyk. 1927. Luck. 2.travn.

9. Narodnyj visnyk. 1927. Luck. 2.cherv.
10. Kucherepa M. M. «Ridkisyj pomizh poljakiv typ dzhental'mena» (Jan Genryk Juzevs'kyj). *Juzevs'kyj G. Zamist' shchodennyka*; per. Ju.Vasejko; vstup. st. M.Kucherepy; pisljaslovo M.Zapura; za zag. red. M.Kucherepy. Luc'k: Vezha-Druk, 2017. S. 4–44.
11. Juzevs'kyj G. *Zamist' shchodennyka*; per. Julii' Vasejko; vstup. st. M. Kucherepy; pisljaslovo M. Zapura; za zag. red. M. Kucherepy. Luc'k: Vezha-Druk, 2017. 168 s.; il.
12. Volyns'ke slovo. 1938. 25 serp.
13. Deklaracija Volyns'kogo ukrai'ns'kogo ob'jednannja, pryjnjata na ustanovchomu z'i'zdi VUO 29 chervnja 1931 r. *Kucherepa M., Davydjuk R. Volyns'ke ukrai'ns'ke ob'jednannja (1931–1939): monografija*. Luc'k: Nadstyr'ja, 2001. S. 171–175.
14. Ukrai'ns'ka Nyva. 1931. № 24.
15. Kucherepa M. M., Davydjuk R. P. *Volyns'ke ukrai'ns'ke ob'jednannja (1931–1939): monografija*. Luc'k: Nadstyr'ja, 2001. 420 s.
16. Martynjuk Ja. M. Povitovi sejmyky j organy terytorial'nogo samovrjaduvannja na Volyni v mizhvojenyj period. *Naukovyj visnyk Volyns'kogo nacional'nogo universytetu imeni Lesi Ukrai'ny. Istorychni nauky*. Luc'k, 2010. № 1. S. 77–81.
17. Volyns'ke slovo. 1938. 31 lyp.

Bortnikova A. V., The peculiarities of political subjectivity of municipal self-government in volyn voivodeship in the interwar period

The content of the policy of the Polish authorities concerning the organization of municipal self-government in the Volyn Voivodeship during the interwar period, the peculiarities of the «Volyn Experiment» by G. Yuzevskyi have been analyzed. The institution of self-government in Volyn during its western territories being as part of the Polish Republic in 1919–1939 at the initial stage of its formation followed the tradition of the Magdeburg Law. In the early 1930's, it was reorganized according to the republican system of the state. Municipal and county self-government in the Volyn Voivodeship was not only a means of local administrative administration but also an important factor in the social and political life of the country. For geopolitical and strategic reasons, the Polish government sought to turn the border with the USSR Voivodeship into the area free of acute social and interethnic conflicts. Despite the existence of democratic principles and procedures for the formation and operation of self-government bodies in cities, quite a wide range of their powers, the level of political subjectivity of local self-government in Volyn is deliberately minimized, and the authorities provided close monitoring to prevent their excessive politicization and the transformation of Volyn into an arena of political struggle for national liberation.

The organization of self-government in Volyn is considered in connection with the activities of G. Yuzevskyi, who was the voivode of Volyn in 1928–1938, and the realization by him of the «Volyn experiment». Its organic component was the concept of separating Volyn from the political influences of Eastern Galicia. The materials of the article are based on the widespread use of materials of the then press – the newspapers «Narodnyi Visnyk», «Ukrainska Nyva», «Volyn Word».

Key words: *Volyn Voivodeship, Polish Republic, municipal self-government, G. Yuzevskyi, Volyn experiment, Volyn ukrainian association, political subjectivity of local self-government.*